



наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 7 (1418) 13 ЛЮТАГА 2019 г.



21 лютага "Арт Сядзіба", Саюз беларускіх пісьменнікаў, кампаніі "Будзьма беларусам!", ПЭН-цэнтр, Белсат і SAY.BY запрашаюць у кавярню "Грай" адзначыць День роднай мовы #беларускамоўны.

Падчас свята выступяць беларускія паэты і музыкі, сярод якіх гурт Akute, Uzari, рэпер Angst, Усевалад Сцебурака, Наста Кудасава, Марыя Мартысевіч, Стась Карпаў. Культурніцкая праграма будзе жывой і насычанай, а кожны ахвотны зможа ўзяць удзел у шоу "Самшазам" (аналаг гульні "Угадай мелодыю"). Таксама на другім паверсе прасторы "Грай" будуць дзейнічаць пляцоўкі настольных гульняў, дзіцячых забаў і невялічкі кірмаш.

Адмыслова да Дня роднай мовы каманда SAY.BY прэзентуе новую версію мабільнага дадатку для размовай па-беларуску ў сферы абслугоўвання і штодзён-

ным жыцці. Госці свята змогуць узяць удзел у квестах з ужываннем дадатку, а самыя актыўныя атрымаюць цікавыя прызы і падарункі.

21 лютага ў свеце адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы. У гэты дзень ва ўніверсітэтах і клубах Беларусі праходзяць адмысловыя мерапрыемствы і акцыі, у сацыяльных сетках і СМІ з'яўляюцца шматлікія конкурсы і публікацыі, прысвечаныя беларускай мове.

Мы хочам паказаць, што беларуская мова не толькі жыве і развіваецца, але і натхніе шматлікіх людзей на цікавыя і яскравыя праекты, акрыляе на добрыя справы.

Уваход вольны, але варта зарэгістравацца: Кафэ "Грай", вул. Інтэрнацыянальная, 33.

Пачатак а 18:00.

nn.by

21 лютага гарадзенцы напішуць дыктоўку

Першая ў гэтым годзе гарадзенская беларуская дыктоўка пройдзе 21-га лютага. Абласная рада Таварыства беларускай мовы запрашае гарадзенцаў далучыцца да свята роднай мовы і напісаць XII Агульнанацыянальную дыктоўку ў Цэнтры гарадзенскага жыцця Гародні а 18-ай гадзіне. Кажа Алесь Крой, сябра Рады ТБМ:

- Мы запрашаєм шаноўных гарадзенцаў прыйсці на яе, тым больш пасля

дыктоўкі для тых, хто прыйдзе, будзе канцэрт Зміцера Вайцюшкевіча і невялічкі падарункі. Таму запрашаецца на дыктоўку. Плануецца, што тэкстам дыктоўкі стане ўрывак з эс літарата Уладзіміра Арлова "Незалежнасць - гэта..." .

Напісанне дыктоўкі прыпадае да 20-ых угодкаў Міжнароднага дня роднай мовы.

Якуб Сушынскі,
Беларускае Радыё Рацыя, Гародня.

12-я Агульнанацыянальная дыктоўка пачынаецца на Лідчыне

12-я Агульнанацыянальная дыктоўка на Лідчыне па шматгадовай традыцыі пачынаецца з бібліятэкі вёскі **Мінойты**. Дыктоўка пройдзе **16 лютага ў 11.00**.

16 лютага ў 13.30 12-я Агульнанацыянальная дыктоўка плануецца ў бібліятэцы г. **Бярозаўкі**.

20 лютага ў 14.00 у малой зале **Палаца культуры г. Ліды** пройдзе канцэрт, прысвечаны Міжнароднаму дню роднай мовы. Арганізатор Палац культуры.

Пытанне з канцэртам да Міжнароднага дня роднай мовы ў Палацы культуры г. **Бярозаўкі** вырашаецца.

20 лютага ў 17.30 дыктоўку піша літаб'яднанне "Суквецце" ў Доміку Таўлайя, Замкавая, 7.

20 лютага ў 18.30 дыктоўку пішуть курсы "Мова нанова"

Дыктоўка для сяброў ТБМ Лідскага раёна плануецца на **23 лютага** ў 3-м бібліятэчным філіяле г. Ліды, м-н Маладзёжны.

Усе змены і ўдакладненні просім адсочваць па газете "Наша слова" і па сайтах nslowa.by, naszaslowa.by.

Заклікаем сяброў ТБМ Лідчыны прыняць самы актыўны удзел у мерапрыемствах Дня роднай мовы і ў 12-й Агульнанацыянальной дыктоўцы.

Лідская гарадская Рада ТБМ.



ISSN 2073-7033

Віктару Шалкевічу - 60

Беларускаму барду, актору, паэту і шоўмену **Віктару Шалкевічу** споўнілася 60 гадоў.

Віктар Шалкевіч нарадзіўся ў мястэчку Поразава Гарадзенскай вобласці 9 лютага 1959 года. Закончыў школу ў Поразаве, затым Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут у Менску (у 1980 годзе). Піша саркастычныя песні па-беларуску. Выступае з канцэртамі ў Беларусі і за мяжой. Аўтар некалькіх кніг. 26 гадоў працаў аўтормі у Гарадзенскім драмтэатры, тэатры лялек, цяпер выступае ў Купалаўскім тэатры. Здымаўся ў фільмах. «За частыя сустэрэзы з дзецьмі і папулярызацыю сярод іх ведаў аб тэатры» быў узнагароджаны міжнародным Ордэнам усмешкі.

Bikpediya.



За беларускую мову ў футболе

Віцебская абласная арганізацыя ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" звязнулася да кірауніцтва футбольнага клуба "Віцебск" па пытанні пашырэння ўжывання беларускай мовы.

ЗВАРОТ ДА КІРАҮНІЦТВА ФУТБОЛЬНАГА КЛУБА "ВІЦЕБСК"

Шаноўнае спадарства! Дазвольце шчыра павіншаваць увесь калектыв футбольнага клуба "Віцебск" з паспяховым выступленнем у мінулагоднім чэмпіянате краіны! Гульня, прадэманстраваная камандай, не пакінула нікога абыякавым і прывяла на трыбуны нашага стадыёна сотні новых аматараў футболу. Не сумняваемся, што і ў сёлетнім чэмпіянате наш футбольны клуб пакажа добрыя вынікі, у тым ліку і на міжнароднай арэне!

Віцебская абласная арганізацыя грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" звязтаеца перад пачаткам новага футбольнага сезону да кірауніцтва ФК "Віцебск" з прапановай падаваць прозвішчы футбалістам на майках на дзяржаўнай беларускай мове. На сённяшні дзень ФК "Віцебск" - адзін з нешматлікіх клубаў нашага чэмпіянату, які пакідае рускамоўныя версіі прозвішчаў гульцу ў майках. На наш погляд, было б зусім лагічна і нам перайсці на беларускую мову ў напісанні прозвішчаў - мову тытульнай нацыі. Гэта будзе з'яўляцца сведчаннем нашай павагі да нацыянальнай культуры, нацыянальных традыцый і да першай дзяржаўнай мовы нашай краіны.

З павагай,

старшыня Віцебскай абласной рады ТБМ
22.01.2019.

Юрый Бабіч.

СПАРТЫЎНАЯ ЎСТАНОВА «ФУТБОЛЬНЫ КЛУБ «ВІЦЕБСК»

пр-т Люднікова, 12, 210009, г. Віцебск
тэл./факс (0212) 55 89 20
e-mail: locomotiv-vitebsk@tut.by
сайт: <http://fc.vitebsk.by>
р/с 3015104586395 філіял № 200
ААТ «АСБ «Беларусбанк», код 150801635
УНП 390185331



СПОРТИВНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «ФУТБОЛЬНЫЙ КЛУБ «ВИТЕБСК»

пр-т Люднікова, 12, 210009, г. Витебск
тэл./факс (0212) 55 89 20
e-mail: locomotiv-vitebsk@tut.by
сайт: <http://fc.vitebsk.by>
р/с 3015104586395 філіял № 200
ОАО «АСБ «Беларусбанк», код 150801635
УНП 390185331

29.01.2019 №77

Віцебская абласная арганізацыя
грамадскага аб'яднання "Таварыства
беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
tbmvicebsk2018@gmail.com

Шаноўнае спадарства!

Спартыўная ўстанова "Футбольны клуб "Віцебск" выказвае вялікую ўдзячнасць за Вашы пропановы і пажаданне перамогі.

На Ваш зварот паведамляем, што мы вельмі любім родную Беларусь, родны Віцебск, займаемся патрыятычным выхаваннем моладзі.

У адпаведнасці з артыкулам 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы. Таксама ў адпаведнасці з артыкулам 3 Закона Рэспублікі Беларусь ад 1990.01.26 № 3094-XI (ред. ад 2013.01.03) "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" грамадзянамаюць права карыстацца іх нацыянальной мовай і выбіраць мову зносін.

На сходзе работнікаў установы прынята рашэнне, як і раней, выкарыстоўваць рускую мову ў работе клуба.

Згодна з артыкулам 20 Закона Рэспублікі Беларусь ад 18 ліпеня 2011 года "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асаб" дадзены адказ на зварот Вы маеце права абскардзіць у аддзеле спорту і турызму Віцебскага гарвыканкама.

Дырэктар
М.І. Вайцюхоўскі.

Наталенне прагі да кніжных навінак

XXVI Міжнародны кніжны кірмаш, які праходзіў у Менску з 6 па 10 лютага, стаў яркай падзеяй культурнага жыцця. Яго арганізаторамі выступілі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА "Беларуская асацыяцыя кнігавыдаўцу і кніга-распаўсюджвалінікаў", ААТ "Белкніга", ВК ТАА "Макбел".

Сёлета свае кніжныя навінкі ў Беларусь прывезлі 300 удзельнікаў з 35 краін свету. На выставе дэманстраваліся і прадаваліся кнігі выдавецтва Украіны, Чэхіі, Германіі, Італіі, Расіі, Азербайджана, Турцыі, Кітая і іншых краін.

Айчынныя выдавецтвы "Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі", "Мастацкая літаратура", "Харвест", "Тэкналогія", "Адукацыя і выхаванне", выдавецкі дом "Звязда" былі шырока прадстаўлены высокаякаснай паліграфіяй, энцыклапедычнымі даведнікамі, каляровымі выданнямі. У гасцей кірмаша выклікалі вялікую цікавасць кнігі выдавецтва Змітрапа Коласа і Андрэя Янушкевіча.

Кірмаш наведалі прадстаўнікі творчай і навуковай інтэлігенцыі: літаратары і журналісты, мастакі і ілюстратары, гісторыкі, медыкі, студэнты.

У рамках выставы-кірмаша адбылася презентациі шматлікіх кніжных навінак, літаратурных сустэрэчы, аўтограф-сесіі. Першы дзень працы выставы быў прысвечаны презентациям, у другі дзень асноўным мерапрыемствам стаў сімпозіум "Пісьменнік і час". Нацыянальная бібліятэка Беларусі традыцыйна прыняла актыўны ўдзел у міжнароднай выстаўцы.



кірмашы. Факсіміле першага "Буквара" было ўручана лепшым настайнікам Беларусі і аўтарам самых сучасных буквароў. Калекцыянер Уладзімір Ліхадзедаў перадаў свою калекцыю старых паштовак, кніг і фатаграфій "У пошуках стражана" Нацыянальнай бібліятэцы.

9 лютага на адной з выставачных пляцовак цэнтра "БелЭкспа" адбылася презентацыя гістарычнага рамана Ірыны Да-неўскай "Багуслаў Радзівіл" у перакладзе Наталкі Бабінай, прысвеченага вядомаму дзеячу ВКЛ.

Дыскусія пра адметнасці дакументальнай прозы і мастацкай літаратуры разгарнулася з удзелам расійскіх пісьменнікаў Яўгенія Вадалазкіна і Паўла Басінскага. Чытачы задалі шмат пытанняў літаратуразнаўцу Яўгенію Вадалазкіну з С. Пецярбурга, аўтару раманаў "Лавр", "Авиатор", "Брисбен", і хацелі больш даведацца пра кнігу літаратурнага крытыка Паўла Басінскага "Святой против Льва. Иоанн Кронштадтский и Лев Толстой: История одной вражды".

адбылася аўтограф-сесія Альгерда Бахарэвіча. Аматары літаратуры нон-фікшн змаглі пазнаёміцца з новай кнігай Сяргея Шапрана "Някляеў. Незавершаная аўтабіографія". Уладзімір Сіўчыкаў прэзентаваў вельмі прыгожую дзіцячую кніжку з малюнкамі "Багоўка".

8 лютага на Нацыянальным конкурссе "Мастацтва кнігі" калектыв Нацыянальнай бібліятэki Беларусі стаў пераможцам у намінацыі "За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны". Дырэктар бібліятэki Раману Сцяпанавічу Матульскому ўручылі спецыяльны дыплом і памятны знак-сімвал "Залаты фаліянт" - узнагароду за рэалізацію праекта факсімільнага ўзнаўлення "Буквара". Кніга "Залатая шарсцінка, срэбраная павуцінка" была абвешчана найлепшай дзіцячай кнігай 2018 года.

Эла Дзвінская,

фота аўтара.

1-2. На Міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы;

3. Уладзімір Сіўчыкаў, Ірына Да-неўская, Андрэй Янушкевіч.

Да Таўлая завіаем

8 лютага ў доме па вуліцы Замкавая, 7, у якім з 1939 па 1941 год пражывала заходнебеларускі паэт Валянцін Таўлай, сабраўся прыхільнікі творчасці пісьменніка. Менавіта сёння яму споўнілася 105 год з дня нараджэння. Супрацоўнікі Лідскага гістарычна-мастацкага музея арганізавалі да гэтай даты мерапрыемства.

У мемарыяльным пакой Валянціна Таўлая (дарэчы, адзінам у Беларусі) змянілася экспазіцыя. У ім з'явілася новая мэбля. Так, лідскі паэт Міхась Мельнік падараў



для дома Таўлая крэсла-гушталку, бо па ўспамінах сястры В. Таўлая Ніны, яно таксама тут размешчалася. Акрамя гэтага, у пакой паэта ёсьць і пудзіла вераб'я паводле першага верша В. Таўлая "Верабейка", напісанага ў Лідзе. А рабочы патэфон прываблівае сваім граннем. Кнігі тых часоў на этажэрцы, стол з друкаркай, піро з чарнільніцай, газета "Уперад" 1940 года, старая лямпа - жырандолль, партфель з рукапісамі раскрываючы вобраз Валянціна Таўлая ў час яго пражывання ў гэтым доме. Ажыўіц прастору, у якую патрапілі лідскія паэты, супрацоўнікі бібліятэki імя Янкі Купалы і яе філіяла № 6 імя Валянціна Таўлая, супрацоўнікі гістарычна-мастацкага музея паспрабавалі самі музейшчыкі. Так, ролю Валянціна Таўлая сыграў Алеś Хітрун, а яго жонкі Кіры Бранд - Ганна Некрашэвіч. У ролі чытальніка выступіў Ілля Пузаткін. Інсцэніраваны аповед "У Таўлая пабываєм" раскрыў гістарычныя моманты з жыцця паэта ў горадзе Ліда.

А ў суседнім зале адкрылася выставка з той жа назівай. Ідэя яе арганізаваць узімка

пасля паездкі яе куратара Алеся Хітруна ў Беларускі дзяржаўны музей-архіў літаратуры і мастацтва, у якім змяшчаеца асабісты фонд В. Таўлая ў колькасці звыш 240 адзінак. Копіі аўтографаў (рукапісаў), машинапісаў з вершамі і артыкуламі, фотаздымкаў і інш., якія маюць непасрэднае дачыненне да лідскага перыяду паэта, былі прывезены ў Ліду.

Треба зазначыць, што ў гэтай зале за кубкам кавы і смачным печывам сабраўся ўсе, хто наведаў у гэты дзень дом паэта. Сярод іх былі шаноўныя гості. Краязнавец з Дзятлава Валерый Петрыкевіч прыгадаў пісьменніку, якія сябравалі з яго бацькам і былі знаёмыя не-калі з Валянцінам Таўлаем. Пісьменнік Сяргей Чыгрын са Слоніма паказаў рэдкія фотаздымкі Валянціна Таўлая і распавёў раней невядомыя факты з біяграфіі заходнебеларускага літаратара. Мясцовы пісьменнік Уладзімір Васько падзяліўся ўспамінамі пра сустэрэчу з сябрамі В. Таўлая - Максімам Танкам і Анатолем Іверсам. Пад час вечарыны гучалі вершы, прысвеченныя Таўлаю Аляксандрам Мацулевічам, Міхасём Мельнікам, а таксама песні ў выкананні барда Сяргея Чарняка.

Супрацоўнікі музея плануюць і ў далейшым арганізуваць інсцэніраваны аповед "У Таўлая пабываєм" па заяўках, як новую форму правядзення экспкурсіі. А дзейнасць выставы працягненна на кароткі час. Так што, гайды ў дом Таўлая.

**Алеś Хітрун,
навуковы супрацоўнік Лідскага гістарычна-мастацкага музея.**



“Ён быў найлепшым з усіх прэтэндэнтаў на презідэнта”

Дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 12-га і 13-га скліканняў Сямён Домаш памёр гэтым раніцай у сваім аўтамабілі. 2 студзеня яму споўнілася 69 гадоў.

Сямён Домаш нарадзіўся ў вёсцы Тумашы Берасцейскай вобласці. У 1993 годзе абраны старшинам Гарадзенскага аблвыканкама і абласнога Савета дэпутатаў. Пасля быў дэпутатам Вярхоўнага Савета. На прэзідэнцкіх выбарах 2001 года Сямён Домаш быў адным з кандыдатаў ад аўтэнтычнай апазіцыі. Ягоную кандыдатуру падтрымліваў палітычны рух "Рэгіянальная Беларусь", структуры якога дзейнічалі практычна ва ўсіх рэгіёнах краіны. Перад самымі выбарамі, згодна з ранейшымі да-моўленасцямі, Домаш зняў сваю кандыдатуру на карысць адзінага кандыдата - Уладзіміра Ганчарыка. У 2006 годзе ўзнанчалі рэспубліканскіе ўнітарнае прадпрыемства "Гродзенскае вытворчае гарбарнае аўтэнданне". Пасля працаў адным з кіраўнікоў гарадзенскага харчовага прадпрыемства ABC.

Сямёна Домаша ўзгадае Аляксандр Мілінкевіч.

“Ён быў прадстаўніком тэхнічнай наменклатуры, пра такіх кажуць "зрабіў сябе сам". Чалавек часоў перабудовы, Адраджэння і вялікай веры ў перамены. У 43 гады яго абрали (былі ж такія часы!) кіраўніком Гарадзенскай вобласці, найлепшай у краіне. Да гэтага ён уже быў паспяховым мэрам Ліды, потым і Гародні. Абрали яго дэпутаты, сядроў якіх значная частка была з дэмакратычнага асяроддзя.

Сямён Домаш - мой хрышчоны бацька ў палітыцы. Ён мяне паклікаў, прапанаваўшы пасаду свайго намесніка ў гарвыканкаме. Я супраціўляўся, казаў, што мне падабаецца праца ва ўніверсітэце, ды і нарада не правяду, бо не ўмею. А Сямён Мікалаевіч прости адказаў: "Вы Гародню любіце, трэба ёй паслужыць. А то ў выканаўчай уладзе ўсе аднадумцы, а ліздзі ў горадзе - яны розныя. Даўайте створым кааліцыйны ўрад у Гародні. Чаго не будзеце ведаць - дапамагу".

Усе ведалі: Домаш - чалавек слова. Ён быў сапраўдным лідарам, за якім хацелася ісці. І не таму, што паклікаў, а таму, што побач з ім надзейна. Такі не здрадзіць, падставіць плячо, дапаможа. Умёу жорстка патрабаваць і кантраляваць, але ніколі не абражайдоў, не памятаю, каб ён хоць раз павысіў голас. Адначасова не імкнуўся ўсё вырашашць сам, шчыра давяраў людзям, якія з ім працаўлі. Домаш быў бібліяфілам, меў велізарны збор добрых кніг і бесперапынна чытаў, асабліва многа па беларускай гісторыі і культуры.

Ён паслядоўны прыхільнік нацыянальнага Адраджэння і безгучных лозунгаў працаўаў на яго. Гарадзенцам было няпроста ў 90-



я, як і ўсім у Беларусі. Заробкі па пары дзясяткаў даляраў, беспрацоўе. І гарадзенскія ўлады зрабілі стаўку на падтрымку малога бізнесу. Праз чатыры гады ён ужо даваў калі паловы гарадскога бюджету. У культурным і мастацкім жыцці свабода рабіла сваё - яно віравала.

У Горадні пры падтрымцы Сямёна Мікалаевіча нараджаліся новыя фестывалі, горад адрадзіў свой 500-гадовы герб, вуліцам вярталіся старадаўнія назвы, а вернікам усе храмы, адно за адным рэгістраваліся грамадскія аўтэнні і нацыянальныя суполкі, у садках, школах, універсітэце панавала беларуская мова, мастакам у цэнтры горада былі аддадзены пад майстэрні добрыя памяшканні за малыя цэнры.

Цяжка ўяўвіць сёння, што галоўная апазіцыйная газета "Пагоня" мела свой офіс у гарвыканкаме... побач з аддзелам адукацыі. Праз усё жыццё для Сямёна Домаша асноўнымі каштоўнасцямі былі праўда і справядлівасць. Менавіта таму ён, як дэпутат парламента не мог не падпісаць імпічмент і не адмовіўся ад подпісу, нягледзячы ні на што.

Домаша паважалі ўсе, наўты, хто не вельмі любіў. Ён не быў занадта красамоўны, але калі гаварыў, наступала цішыня. Яму верылі. Сямён Домаш стаў кандыдатам у прэзідэнты ў 2001 годзе, дзякуючы моцнай падтрымцы соцій незалежніцкіх праеўрапейскіх арганізацый ва ўсіх рэгіёнах краіны, якія аўтэнцічна ў гарыбіце блок "Рэгіянальная Беларусь". Нажаль, так сталася, што ў той год адзінага дэмакратычнага кандыдата вызначыў не Кангрэс, а закрытае паседжанне пяцёркі прэтэндэнтаў. Сямён Домаш меў значную перавагу амаль па ўсіх вызначаных папярэдніх крытэрах: колькасці сабраных подпісаў, па пазытыўным і негатыўным рэйтынгах, па географіі і колькасці групы падтрымкі. Акрамя аднаго - у ягонага штаба было менш фінансаў на заключны этап кампаніі.

Сямён Мікалаевіч не стаў "адзінным". Як чалавек слова, ён зняўся ў час свайго выступу па тэлебачанні. Лічу, што Сямён Домаш быў найлепшым з усіх прэтэндэнтаў на пасаду прэзідэнта Беларусі ў нашай сучаснай гісторыі.

Мне яго не стае.”

Прозвішчы Беларусі Новая серыя. Частка III

(Працяг. Пач. у папяр. нум.)

445. **Санчук** (Іна) - вытвор з суфіксам -ук ад антрапоніма Санко з значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': Санк-ук - Санч(к/ч)-ук. ФП: Аляксандр (імя < грэч. *Alexandros* 'мужны, абаронца людзей') - Санко (1555 г.) - Санко (празванне, потым прозвішча) - Санчук.

446. **Сапегін** (Леанід) - вытвор з прыналежным суфіксам -ін ад антрапоніма Сапега і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сапег-ін - Сапегін. ФП: *санці* ('цяжка дыхаючы, утвараць гукі з прысвістам') - *сан* ('гукі сапення, цяжкага дыхання', а таксама 'заразная хвароба коней і іншых парнакапытных, якая перадаецца чалавеку') - *санега* ('хворы на сап', суфікс -ега (параўн. чапега 'пра слабога чалавека, які чапае - павольна, з цяжкасцю ходзіць')) - Сапега (мянушка, потым прозвішча) - Сапегін.

447. **Сапоцька** (Павел) - семантычны вытвор ад апелятыва *сапоцька* 'той, хто цяжка дыхаючы, утварае гукі з прысвістам'; *санці* - *санат* - *сапоцька*. Або вытвор ад *сан* 'заразная хвароба коней і некаторых жывёл, якая перадаецца чалавеку': *сан* - *санат* - *сапоцька*.

448. **Сапяжынскай** (Ала) - вытвор з суфіксам -ская ад тапоніма Сапежына і значэннем 'нараджэнка, жыхар названага мясцовасці': Сапежын-ская - Сапежынскай.

449. **Саранчук** (Вадзім) - вытвор з суфіксам -ук ад антрапоніма Саранча з значэннем 'нашчадак названай асобы': Саранч-ук. ФП: *сан* ('насякомае, небяспечны шкоднік сельскай гаспадаркі, які пералітае вялікім масам') - Саранча (мянушка чалавека з частым у маўленні словам "саранча") - Саранча (празвшча) - Саранчук.

450. **Саротнік** (Аліна) - магчыма семантычны вытвор ад апелятыва *саротнік* (высок.) 'паплечнік, таварыш па барацьбе, зброі' (з галосным *o* для адмежавання ад апелятыва).

451. **Сасноўскі** (Вячаслаў) - вытвор з акцэнтаваным суфіксам -оўскі ад тапоніма Сосны і значэннем 'нараджэнка, жыхар названага паселішча': Сосн-оўскі - Сасноўскі.

452. **Саўлевіч** (Вікторыя) - форма бацькаймення з акцэнтаваным суфіксам -евіч ад антрапоніма Савел з значэннем 'нашчадак названай асобы': Савел-евіч - Саўлевіч. ФП: Савел(і) (імя < яўр. 'цяжкай працы', ст.-яўр. 'т'яжкай працы выпрашаны ў Бога') - Саўла (народная форма, празванне, пазней прозвішча) - Саўлевіч.

453. **Саўрас** (Іван) - семантычны вытвор ад апелятыва-прыметніка *саўрасы* 'масць каня - светла-гняды з жаўцізной' (Даль).

454. **Сафонцава** (Таццяна) - форма прыметніка з прыналежным суфіксам -ава ад антрапоніма Сафонец і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сафонец-ава - Сафонцава. ФП: Сафон (імя < яўр. 'Гасподзь захоўвае') - Сафон (Софрон (1593 г.)) - Сафон (празванне, пазней прозвішча) - Сафонец ('нашчадак Сафона', суфікс -ец) - Сафонцава.

455. **Сахарчук** (Наталля) - вытвор з суфіксам -ук ад антрапоніма Сахар і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сахар-ук. ФП: *сахар* (бел. рэг. і рус. 'цукар', а таксама бел. рэг. і

(перан.) 'прыдзіра, буркун' (Нас.)) - Сахар(мянушка, потым прозвішча) - Сахарчук.

456. **Сахута** (Яўген) - вытвор з фармантам-ута ад антрапоніма Саха і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сах-ута. ФП: *саха* ('народ саха' ("Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 897)) - Саха(мянушка, потым прозвішча) - Сахута(мянушка).

457. **Свярдлоў** (Пётр) - вытвор з суфіксам -оў ад антрапоніма Свердзел і значэннем 'нашчадак названай асобы': Свердзел-оў - Свярдлоў. Утваральнае слова ад апелятыва *свердзел* 'інструмент для свідравання крупных адтулін у дрэве, метале і пад.'. ФП: свердзел (інструмент) - Свердзел (мянушка, прозвішча) - Свярдлоў.

458. **Сека**(Васіль) - семантычны вытвор ад апелятыва *сека* 'жывёліна', нязм. несклан. ("Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 904).

459. **Сёмушкіна** (Таццяна) - вытвор з прыналежным суфіксам -іна ад антрапоніма Сёмушка і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сёмушкіна. ФП: Сямён (імя < ст.-яўр. 'Бог чуе') - Сёма, Сёмушка (народная форма) - Сёмушка (празванне, потым прозвішча) - Сёмушкіна.

460. **Скідзель**(Наталля) - варыянт імя Сямён(і) (грэч. 'пачуты Богам'; <яўр. 'якога Бог выслухаў') наўбы ролю прозвішча.

461. **Сівец**(Алена) - семантычны вытвор ад апелятыва *сівец* 'сівы чалавек' (ПГССЛ).

462. **Сілаева**(Алеся) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -ева ад антрапоніма Сілай і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': Сілай-ева. ФП: *сіла* (апелятыў мае некалькі значэнняў: 1) здольнасць жывых істот напружаннем мускулаў рабіць фізічныя рухі, дзяянні; фізічная энергія або маральная магчымасць чалавека, жывёліны актыўна дзеянічаць; 2) спесь, величыня, якая з'яўляецца мерай механічнага ўздзеяння цел; энергія, якая ўздзеянічае на матэрый цела, а таксама ступень інтэнсіўнасці, напружанаці гэтай энергіі; 3) улада, магутнасць, уплыў; 4) сутнасць, сэнс; 5) тое, што і войскі; 6) велізарная колькасць, мноства (разм.) і інш.) - Сіла (мянушка, потым прозвішча) - Сілай ('нашчадак асобы з прозв. Сіла', суфікс -ай) - Сілаева.

463. **Сіманёнак**(Іван) - вытвор з фармантам -ёнак ад антрапоніма Сіман і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сіман-ёнак. ФП: Сіман (імя < яўр. *Sim'on* 'паслухмын'; грэч. 'пачуты Богам') - (Сімон (1528) - празванне, потым прозвішча) - Сіманёнак.

464. **Сіночіч**(Алена) - другасная форма ад Сіночыц (< Сін-ючыц) - вытвор з суфіксам бацькаймення -іч ад антрапоніма Сінок і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сінок-аў. Утваральнае слова ад апелятыва *сінок* 'адчуваць на языку, у роце або ў ласцівасць ежы, якая з'яўляецца крываці гэтага адчувацьня', перан. 'сэнс, цікавасць, вастрыня чаго-н.'; 'задавальненне, ахвота'. ФП: *сінок* ('адчуваць чалавека, уласцівасць ежы' - задавальненне, ахвота) - Сінок (мянушка, пазней прозвішча) - Сінок.

465. **Сірэнка**(Віктар) - вытвор з суфіксам -энка ад імя Сіра (грэч. *Syra* 'сірыйка, жыхарка Сіры') -

і значэннем 'нашчадак названай асобы': Сір-энка - Сірэнка. ФП: Сіра (грэч. 'працяг, злучнасць') - Сіра (празванне, пазней прозвішча) - Сірэнка.

466. **Сіцько**(Міхайл) - вытвор ад апелятыва *сітка* (ад *сіта* 'род рэшата' (сетка для прасейвання мука і пад.')). Зынчаная форма прозвішча для адмежавання ад апелятыва.

467. **Скібінскі**(Аляксандр) - вытвор ад тапоніма Скібіна з суфіксам-скі значэннем 'нараджэнка, жыхар названага паселішча': Скібінскі. ФП: Скібіна ('луста (звычайна хлеба)'; 'пласт узаранай зямлі') - Скібіна (мянушка чалавека з чыстым у яго маўленні словам "скіба") - Скібіна (празванне) - Скібінскі (пазней прозвішча). Або шляхетная форма ад прозвішча Скібіна.



I

У гонар “Года малой Радзімы”

I Радзіма - ад Бога.
Паводле Платона.

* * *

Радзіма! Яна - і хвароба, яна - і лекі.
Хвароба - калі паганяць яе,
Лекі - як хворую лечыць душу яна.

* * *

Мова Радзімы -
Твае і мае магутныя крылы
Да Творцы ў бессмяротнасць.

* * *

Ці многа будуць ведаць нашчадкі
Аб Радзіме сваёй,
Калі продкаў іх за яе забівалі?!

* * *

Не многа каштуюць слова любові,
Калі яны не пацверджаны
Працай, учынкам і подзвігам нат.

* * *

Ліхалецце - бясчассе Айчыны
Пераважна і ад паскудстваў
Дзетак яе шалапутных.

* * *

Многа іх, што ў імі імперый
Радзімы сваёй малой выракаліся,
Але яны выракаліся болей
сутнасці неба ў сабе.

* * *

Кукарэкае певень, бы прыкарытны паэт,
А ці здольны любіць ён і бараніць
Нібыта дарагі свой куратнік?!

* * *

На Радзіме памерці
З любою ў душы да яе -
Адродзіца ў бясконцым небе.

II

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына...

Янка Купала.

* * *

У птушкі малая Радзіма - гняздо,
Ды тое гняздо - пасярод Сусвету,
І злучае з небам зямлю яно.

* * *

Малая Радзіма, малая Радзіма...
А ці ні яна - падваконне
Ў Сусвет?!

* * *

Вялікай любові
Вучанца і спасцігаюць яе
На Радзіме малой безумоўна і безупынна.

* * *

І з малою Радзімай
мы не звязаны ланцугом,
На любові і прыгажосці
Трымаеща сувязь тая.

* * *

І малая Радзіма часам - як дзеци малыя -
Патрабуе пышчотнай увагі,
Пільнага дагляду і клопату.

* * *

Зніякавела сувязь з малой Радзімай -
І любою паказушна-штучная
Адпаведна сметніку варта.

* * *

А як на тваёй Радзіме малой
З вялікаю мовай нашай?!

Не трэба, не трэба маўчаць!

Случчына - край нябесны

П-а-Э-М-а - Э-С-Э

* * *

А ці знойдзеш на Беларусі
Хоць адну малую Радзіму
Без Курапатаў, Хатыні, Чарнобыля?!

* * *

Так, пяро крамніка-маразматыка
Ніколі не створыць дыхтоўны тэкст,
І тым больш пра Радзіму малую.

* * *

Дзіва дзіўнае, звышусветнае -
У век непамернай глабалізацыі
Адстаяць інтэрэсы Радзімы сваёй малой.

* * *

Разбураюць тваю малую Радзіму -
Разбураюць Радзіму
Вялікую нашу.

* * *

Нямала абыякавых і ў малой Радзімы...
Сапраўдных і гарачых патрыётаў -
Часта дэфіцит.

* * *

Фігляр сябе ў сваім фіглярстве любіць;
Радзіма ж для яго, тым больш малая, -
Гук пусты.

* * *

Малая Радзіма - зусім не паддзёўка,
Што тулава грэе;
Малая Радзіма - гарачае сэрца тваё.

* * *

Калі ты малую сваю Радзіму
Мысліш нібыта сядло,
Дык скінуць ў канаву можа цябе яна.

* * *

Малая Радзіма, малая Радзіма!
Будзь пільней
У бок феадалаў сучасных
пабочных і, вядома, сваіх.

* * *

Не саспець душой табе, чалавечা,
І без Радзімы малой -
Светлай і непаўторнай.

* * *

Без яе, светлай і непаўторнай,
Радзімы малой,
Ты і тулавам здольны
Дачасу сапсець.

* * *

А сапсееш душой адназначна,
Калі ад Радзімы малой адвернешся,
Хаця і аб гэтым многія не падазраюць.

* * *

Калі на твары сваім у люстэрку
Не бачыш адбітак Радзімы сваёй малой,
Дык варта задумацца.

* * *

Пудрыць, памадзіць Радзіму не трэба,
Асабліва малую;
Таксама яна пад наглядам неба жыве.

* * *

І падсініваць таксама яе не варта,
Вунь колькі ў нас ставаў, азёр і рэк,
І васількоў колеру неба.

Яўген Гучок

Як страхуе пуцявы абходчык цягнікі,
Так мае рупнасць патрыёт
Пра светлы шлях сваёй малой Радзімы.

Пустыя страхі на малой Радзіме -
Ні больш-ні менш, як бурбалкі,
Якія свежы вечер разбурае.

І гарэзаў малая Радзіма любіць,
Толькі б яны
Не гарэнічалі супраць яе.

Калі малая Радзіма твая - бы загадка,
Дык ты - як яе адгадка -
Не спяшайся кожнаму
падазронаму раскрываца.

Калі суайчыннікі любяць
малую Радзіму сваю,
Дык і любоў, і згода
Будуць заўжды вялікімі паміж імі.

Трэба мужна жыць і для малой Радзімы,
Для сябе ж - трэба праста жыць,
І галоўнае самае - не паскудзіць.

Як у кроплі расы
Адбіваецца неба-Сусвет,
Так у малой Радзіме - Радзіма вялікая.

Каб спасцігнуць неба рэльеф,
Спасцігайма рэльеф
Радзімы сваёй малой.

Хай частка маёй Радзімы малой
Абавязкова і ў неба ідзе,
Але каб не дымам.

III

*Паміж Слуцкам залатым
І Капылём сярэбраным
Веснавы зялёны дым,
Ветрам не цярэблены.*

*А ў тым дыме ды маё
Сэрца паэтычнае,
І настрой бярэ яно
На чуцё касмічнае.*

*І ужо лунаю я,
Быццам бесцялесны...
Случчына - любоў мая,
Край ты мой нябесны.*

Яўген Гучок.

*Абматою шыю маём
І па студзені пайду,
Інішто не затрымае
Маю лёгкую хаду.*

*Леваруч мне Слуцак будзе,
Ну а справа - Млечны шлях...
Вы святлей жывіце, людзі,
Каб не згінуць у вяках.*

Яўген Гучок.

* * *
Случэск, Слуцак, Слуцк...
Сэнс нібыта аднолькавы,
Але мелоды больш у вытоку.

* * *
А на Слуцкай раўніне
Неба прывязана да зямлі
Кветкамі дзіўнымі і прыгожай травой.

* * *
Тут у цэнтры рамонка кожнага
Кропля сонца з кропляю мёду
Паядналіся назаўжды.

* * *
І дажджы бываюць на Случчыне -
Нібы на эстрадзе
Сонечныя танцы.

* * *
А зоры, а зоры нябесныя
Ў лёсі людскія зямнія
Тут углядающа пільна.

* * *
У Радзімы маёй малой - Случчыне
Падлога - на ўрадлівай зямлі,
А столь - у бясконцым небе.

* * *
Пра Слуцкую раўніну ў народзе кажуць:
"Калі не ўродзіць Слуцкая раўніна,
Дык не накорміць і Украіна".

* * *
І на Случчыне ратаваліся людзі
Ад разгульнага галадаму,
Ва Украіне арганізаванага.

* * *
Раўніна Слуцкая - бы шчодры стол,
Ды вось шкада - бяды, што хтосьці там,
Нібы свіння, сябе паводзіць.

* * *
Далёка ад Случчыны мора,
Але Случы вада
Трапля ў акіян Сусветны.

* * *
Не мяжуе Случчына з морам,
І зэтай прычыны-нагоды
Тут болей да неба прывязваешся.

* * *
Для пералётных птушак нябесных
І Случчына добразычлівая -
Пажаданая пасадачная пляцоўка.

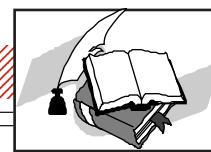
* * *
Так, слуцкіх жабаў галасы
Не меней меладычныя,
Чым салаўны пошчак на чужыне.

* * *
На Случчыне і лістапад, і зорапад, і снегапад
Заўжды прыгожыя,
Вядома, з ласкі Творцы.

* * *
А бэра Слуцкая не толькі ва ўспамінах,
Яна і сёння пладаносіць
У садзе Стралкоўскай Паўлы -
настайніцы Ермаловіча.

* * *
У Слуцку больш за тысячу гадоў,
Аб гэтым сведчыць пастаўленне
Ў Тураве епіскапату

* * *
Сярод гарадоў беларускіх ў свой час
Другім пасля Брэста
Поўнае Магдэбургскае
права нададзена Слуцку.
(Працяг у наступным нумары.)



Пра каштоўнасць асобы - мовай мастацтва

У Нацыянальным мастацкім музеі ў Менску дэманструецца абышырная выстава "Сучаснікі XX. Стагоддзе беларускага партрэта", якая прадстаўляе выявы выбітных асабоў ХХ стагоддзя і знакамітых людзей, адметных прыгожымі ablіччамі. Мастакі ўсіх часоў імкнуліся перадаць каштоўнасць асобы як індывидуума.

У буйным творчым праекце сабраны працы вядомых беларускіх жывапісцаў. Глядач атрымае асалоду ў назіранні за развіццем жанру партрэта ў розныя перыяды і вызначэнні рысаў, харацэрных розным эпохам і стылям.

У першым раздзеле экспазіцыі асаблівая ўвага нададзена партрэтыстам, якія захавалі індывидуальнасці губернскай эліты пачатку ХХ стагоддзя, стварылі сэнтыйментальныя вобразы жаночай натуры, перадалі тыпажы старазвешткай мяжы аседласці і пакінулі ў спадчыну камерныя партрэты сваіх родных і блізкіх. Невялікія па фармаце працы аўтара прадае духоўную сутнасць асобы. Профільная выява маладой мастачкі Алены Вабішчар-Якерсон выканана з грацыёнасцю, вытанчанаасцю, натуральнасцю і прастатой. На аўтапартрэце ў футоры Ю. Пэна захаваны пышчотны задуменны позірк мастака ў арыстакратычным кацялку. Мяккасць барады і вусоў перагукваючца з мяккасцю футра і фактуры тканіны кацялка. Карціны пачатку ХХ стагоддзя паказваюць асобу ў вечным вымярэнні.

Глядачам надзвычай цікава паназіраць, як бачылі і паказвалі асобу Лейба Альпяровіч (1874-1913), Янкель Кругель (1869-1940), і Юдаль Пэн (1854-1937). Творчасць Лейбы Альпяровіча выходзіць за рамкі натурнага партрэтавання і ўбірае рысы плыні мяжы стагоддзя: сімвалізму, рамантызму і мадэрнізму. У яго партрэце мастака Бонч-Асмалоўскага, партрэце жанчыны ў белым прысутнічае ўласцівае сімвалізму адчуванне таямніцы, філасофічнасці светаадчування, раскрываючца тонкія нюансы сферы думак і пачущасці.

Янка Кругель таксама ўзіраеца ва ўнутраны свет сваіх герояў - менскай мастачкі аматаркі і мецэнаткі Пальміры Мрачкоў-



скай і дачкі Сафіі. Карціны і аўтапартрэты Юдэля Пэна захоўваюць класічныя прынцыпы, засвоеныя ў Акадэміі мастацтваў. У маленькай па фармаце працы аўтар прадае духоўную сутнасць асобы. Профільная выява маладой мастачкі Алены Вабішчар-Якерсон выканана з грацыёнасцю, вытанчанаасцю, натуральнасцю і прастатой. На аўтапартрэце ў футоры Ю. Пэна захаваны пышчотны задуменны позірк мастака ў арыстакратычным кацялку. Мяккасць барады і вусоў перагукваючца з мяккасцю футра і фактуры тканіны кацялка. Карціны пачатку ХХ стагоддзя паказваюць асобу ў вечным вымярэнні.

Глядачам цікава спыніцца на партрэте Івана Луцкевіча, які быў выкананы вуглём на паперы Пётрам Сергееўчам (1900-1984). Вартыя ўвагі аўтапартрэт і партрэт спявачкі Ганны Вашкель, напісаны Язэпам Драздовічам (1888-1954).

Увагу прыцягваюць партрэты пэндзля Міхася Станюты (1881-1974) і Івана Ахрэмчыка (1903-1971).

Перыйяд вялікай Айчыннай вайны прадстаўлены графічнымі працамі ў жанры плаката, кары-



катуры. Франтавыя ваенныя замлёўкі прадстаўляюць вобразы вайскоўцаў пасля бітваў у партызанскіх пунктах, медсанбатах. На выставе прадстаўлены алоўковыя партрэты С. Раманава, Г. Бржазоўскага, С. Андрушовіча. Гэта так званыя партрэты-рэпартажы, партрэты-эпізоды, дзе чалавек паказаны ў цеснай узаемасувязі з наўакольным светам. У іншай групе твораў паказаны прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, якія змагаліся з ворагам збройнага мастацтва. У канцэртных франтавых брыгадах удзельнічалі А. Нікалаева, Г. Глебаў, Л. Аляксандроўская, І. Балоцін. Пасля перамогі перад савецкім мастацтвам была пастаўлена задача стварэння помніка эпохі, праславлення правадыроў і герояў вайны.

З сярэдзіны 50-ых гадоў у культурным жыцці пачаўся рух, які даў магутны імпульс для развіцця ўсяго мастацтва ХХ стагоддзя. Палітычныя і сацыяльныя змены, звязаныя з развіччаннем культуры асобы, паставілі новыя задачы для выяўленчага мастацтва. На месца пасляваеннай параднасці, пампезнасці, партыйнасці прыйшла рамантыка часоў "адлігі", адлюстраванне паўсядзённага жыцця простага чалавека. Акцэнты ад дакументальнай-практычных партрэтаў змясціліся на карысць "героя нашых дзён": скульптара і навукоўца, медсястры і студента, творчай асобы. Адбывалася абнаўленне вобразаў-пластичных магчымасцей мовы мастацтва, пераадольвалася

некаторая застыласць акадэмічнай вывучкі, мастакі імкнуліся перадаць свежасць уражання, свабоду жывапіснага дыхання. Творцы канца ХХ стагоддзя больш засяроджваюцца на індывидуальнай асобы, узмакніаюць псіхалагічныя аспекты інтэрпрэтацыі вобраза. Партрэты прадстаўляюць грані харацтараў славутых сучаснікаў, з'яўляючыся дакументамі, якія сведчаць пра эпоху.

Значным укладам у развіццё партрэтнага жывапісу паслужыла творчасць І. Ахрэмчыка, У. Стэльмашонка, Г. Вашчанкі, А. Кішчанкі, М. Селяшчукі, Я. Харытоненкі.

На выставе займаюць пачэснае месца выразныя партрэты Пятра Глебкі, Янкі Брыля, Алеся Адамовіча, Анатоля Анікейчыка, Святланы Габуновай, якія выражаюць асаблівасці іх творчай натуры. Не аднойчы мастакі надавалі належную ўвагу вобразам класікай літаратуры: Алайзы Пашкевіч, Максіма Багдановіча, Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Акрамя жывапісных палотнаў, на выставе прадстаўлены скульптурныя выявы Саламона Міхаэлса, Георгія Паплаўскага і іншых дзеячаў культуры.

Дэмакратычны харацтар выставы вызначаеца ўключэннем у экспазіцыю твораў прадстаўнікоў авангарднага накірунку

у беларускім мастацтве 90-х-2000-х гадоў, такіх як Людміла Русава, Руслан Вашкевіч, Віталі Чарнабрысаў і іншых.

Больш за 100 твораў жывапісу, графікі і скульптуры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, фондаў Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, Беларускага саюза мастакоў, а таксама збораў прыватных калекцыяў Аляксандра і Іны Радаевых, Андрэя Плясанава, персанальных калекцый аўтараў ствараючыя сапраўдны даведнік у асбах па гісторыі нашай краіны.

Эла Дзвінская,

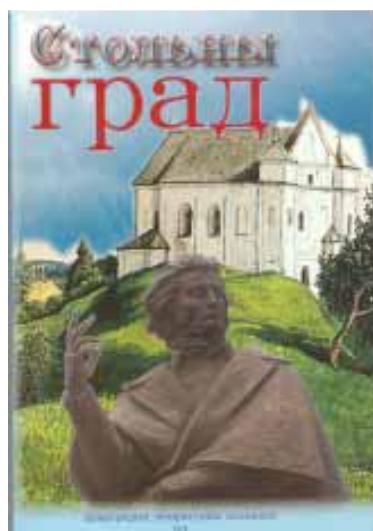
фота аўтара.

На здымках: працы мастакоў Ю. Пэн, Л. Альпяровіча, У. Тоўсіціка, М. Данцыга, Я. Харытоненкі.



Наваградак літаратурны

10 лютага 2019 года ў Наваградскай раённай бібліятэцы адбылася прэзентацыя літаратурнага альманаха №1 "Стольны град". Гораду гэта выдатны падарунак да Году малой радзімы. Адбылося выданне кнігі дзякуючы намаганням у першую чаргу на месніка старшыні Таварыства беларускай мовы Станіслава Судніка. Укладальнікам стала Святлана Абдулаева, карэктарскую працу зрабіў былы рэдактар раённай газеты "Новае жыццё" Васіль Кузьміч.



ронкі. А таксама пра Янку Падлубіцкага, Уладзіміра Сіўко, Міколу Сільвановіча і Аркадзя Шынтара. Асаблівая ўвага была аддадзена і творчасці наваградскага паэта Самсона Пярловіч. Перажыўшы сталінскія рэпрэсіі, ён так і пайшоў у вечнасць не рэабілітаваным. Але яго рэабілітуе ўжо сам час.

На слова паэта гучалі песні "Шыпшина" і "Душу маю хвалюющу адгалоскі" ў выкананні хора



На прэзентацыю завіталі настаўнікі, мясцовыя журналісты і праста аматары літаратуры. Імпрэза атрымалася змястоўнай і цікавай - лілася музыка і гучала пазэзія. Пачалося ўсё мерапрыемства з песен, якія выканала настаўніца Наваградскай школы мастацтваў Юлія Пілаварчык - яна задала лірычны тон гэтай культурнай падзеі. Затым вядоўца Святлана Абдулаева прадставіла слова кожнаму з прысутных аўтараў. З пазэзій выступілі Марыя Быт, Уладзімір Бармута, Уладзімір Гайдук, Алеся Гоцка, Васіль Кузьміч. Вядоўца расказала і пра тых аўтараў, якія даўно адышлі ў іншы свет, але іх творчасць заслугувае канкрэтнай увагі - і найперш, гэта Адам Міцкевіч - менавіта з ягоных твораў і пачынаючы паэтычныя ста-

ветэранаў "Радасць". Музыку да слоў напісала былая настаўніца школы мастацтваў Марыя Іванаўна Дароніна.

Выступіў на прэзентацыі і Сябар саюза беларускіх пісьменнікаў празаік Міхась Зіюк. У кнізе таксама надрукаваны яго матэрыял "Паэт", прысвечаны светлай памяці Самсона Пярловіча і апавяданне "Ваўчыца".

І завершана была імпрэза прадстаўленнем пазэзіі паэтэсы Святланы Абдулаевай. На яе слоў гучалі песні ў выкананні хору, Марыі Іванаўны Даронінай і ў выкананні самой аўтаркі. Напрыканцы культурнай праграмы былі зроблены фотаздыкі на памяць і пастаўлены аўтографы ўсім ахвочым.

С. Юшкевіч.



Да 156-годдзя паўстання 1863 г.

Апалонія з Далеўскіх Серакоўская

Успаміны

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

Быў гэта момант, калі кожны дзейнічай на ўласны розум, а маскоўскія ўлады падмаўлялі сялян да нападаў на двары і да знішчэння першых слабых аддзелаў, паўстаўшых па распараджэнні Партыі Руху. У Інфлянтах урад трывумфаваў: раскольнікі нападаюць на двары, рабуюць, мардуюць, аддзел Звяждоўскага разбіты, ён уцякае за мяжу, адкуль вяргаецца і ў Каралеўстве гіне пад Апатаўым³²⁹. Плятар Леан (дзеяны, шляхетны) нападае на транспарт зброя, схоплены інфлянцкім музыччом, гіне расстраляны ў Дынабургу. Мужычок наш літоўскі, падбухтораны слухае, падтаквае, у паўстанне не ідзе, але абязцяням і падбухторванням урадавым не вerryць - трymаецца нейтральна. Не было прыкладу даносаў і нападаў на двары і паўстанцаў, таму не ўвоздзілі па распараджэнні Каралеўства тэрор і прымус адносна нашых сялян.

З'езд скліканы 15/27 [студзеня]. Маршалкі, да якіх далучыліся Зуберг-Плятар і Станіслаў Старонскі (Стажэнскі)³³⁰, засядоць у Камітэце, ёсць прапанова, каб пакінуць усіх і ўсё, як датуль было, да 15 сакавіка, а ў той час склікаць з'езд, бо да той пары высветліцца сіла паўстання або яго ўпадак.

Камітэт не хацеў і не мог застацца бяздзейным сведкам у так важнай для Краю хвілі. Таму першая прапанова, г.зн. скліканне з'езду з дэлегатаў на 25 студзеня большасцю галасоў прайшла.

25 студзеня сабраныя дэлегаты выбіраюць надалей тых жа самых з упаваўнаважаннем дзейнічак паводле ўласнага меркавання, браць ці не браць уздел у паўстанні (ці разарваць дасюлешнью салідарнасць з Польшчай, або з ёй разам жыць цярпець і памерці). Адзін з дэлегатаў ад моладзі з Менскай губерні, Геранім Княневіч, сын эмігранта, выхаваны ў Парыжы, прадставіў свой праект дыверсіі ў Расіі праз выклік руху над Камай і Волгай, дзе паводле яго, захавалася памяць пра дзейнісць Пугачова. (Княневіч быў чыноўнікам Пецярбургскай чыгункі, прыйшоў туды з французскай кампаніяй для пракладкі чыгуначнай лініі Пецярбург-Вільня. Быў інженерам.)

Далеўскі не верыў у мажлівасць ажыццяўлення гэтага плану і з многіх іншых прычын быў яму супраціўным. Галасы падзяліліся. Княневіч засведчыў гатоўнасць дзейнісці на сваю адказніці капітала на ту мэту

ў прыватнай асобы (Юзоф Тышкевіч) улажыў 15 тысяч) і пасвяціў свой уласны капитал (другія 15 тысяч).

Змову адкрылі. Здрадзіў расеец, студэнт Пецярбургскага ўніверсітэта (не памятаю прозвішча). Княневіч зняволены на мяжы, калі вяртаўся з Парыжа пасля ўручэння там 25 тысяч, выдадзеных з літ[оўскай] касы Гейштарам на зброю; расстраляны ў Казані.

На тле выбуху паўстання ў Каралеўстве Літва не магла, не павінна была застацца абыякавай. Гісторыя мінулых паўстанняў гаварыла: "Калі б паўстанці рух быў перанесены і сканцэнтраваны на Літве, можа быць інакшым быў бы вынік нашых мінулых паўстанняў?" А таму, калі з'езд дэлегатаў з Краю пакінуў Літ[оўску] Камітэт развязванне гэтай з усіх бакоў трагічнай проблемы, Камітэт ад імя Літоўскага краю пастанавіў дзейнічак салідарна з Каралеўствам. Паклаў на ахвяру не толькі жыцці найлепшых сваіх сыноў, не толькі маёмы, але і мэту шматгадовых намаганняў, накіраваных з верай, пры супольным з'яднанні ўсіх пластоў і вызнанняў, да свабоды.

Большага доказу любові да Бацькаўшчыны, які ў той час выказаў Францішак Далеўскі, мабыць жыццё чалавека не выказвае (апрача Зыгмунта Серакоўскага).

Ад першых гадоў маладосці, на ўсіх сцяжынах жыцця, ці то ў школе ў коле таварышаў, ці ў атачэнні любячай сям'і, ці ў турэмным лёху і ля катаржных тачак, дух яго жыў поўным жыццём, думка планавала і майвала образы будучай з'яднанай спакойнай працы ў цэльым краі. Праняты ёю, бацькоў перад сабою толькі адну мэту жыцця - ратунак Бацькаўшчыны

А аднак, калі яму Бог даволіў уцяліць у дзейнісці працу духу ўсяго жыцця, калі ўжо бачыў усю сваю Літву, прымаўшай яго праграму за супольную, за праводную нітку будучай працы ўсяго грамадства - Францішак, якога год назад не ўзрушылі ўгаворы і закліці Канстанціна Каліноўскага, які ўпаў перад імі на калені, захлікаючы:

- Францішак, кінь шляхту, кінь гэтых марудаў, эгаістай. Яны стаяць толькі, дзякуючы табе! Ты іх тримаеш, ты імі кіруеш, гэтая чаарада баарону не патрафіць ісці самастойна, бо ты адзін не дапускаеш да паўстання, ты адзін яго тут стрымліваеш! Перайдзі да нас! Цудаў дасягнём, калі ты нас падтрымаеш, калі ты сядро нас ста-

неш! Твай галава і тваё сумленне нам патрэбныя.

Францішак маўчаў.

- Маўчиш! Значыць, не! Ведаю цябе, не пойдзеш з намі. Значыць, супраць нас! Калі так? Ты ведаеш - я сам, цябе тут у тваім уласным доме, сядро тваёй сям'і зарэжу!

- Зрабі гэта, калі думаеш, што гэта будзе з карысцю для справы, - адказаў спакойна.

Канстанцін выбег.

Яго не напужалі пагрозы як Каліноўскага, так і Шварца. Сёння на тле большасці галасоў братоў у Каралеўстве, якія жадалі ахвяры, паддаўся - знішчыў, парваў уласнымі рукамі справы ўсяго жыцця.

Уздел Літвы ў заўчастным паўстанні забіваў усю выпечаную ў мірах будучыню. Вялікая гэта была з яго боку ахвяра - вялікі боль душы!

Партызанка пачалася на Літве без зброі, без грошей і без патрэбных людзей на ўсіх пасадах.

У Інфлянтах пачынаюць Леан Плятар і Звяждоўскі.

У Ковенскай кс. Мацкевіч з аддзелам з маладых, пераважна з народу са сваёй парафіі Ляўды. Длускі-Ябланоўскі, пазнейшы панамоцны камісар, прызначаны на гэту ж Ковенскую губернію Партыяй Руху. Усе мелі ў распараджэнні вельмі нешматлікія аддзелы. Кс. Мацкевіч каля - 50, Колышка - 70, Длускі - ад 50 да 60 чалавек, Шылінг, Малецкі, І. Жахоўскі і іншыя - ледзве трохі больш за дзесятак. Усе, за малым выключэннем, узброеныя старымі паляўнічымі стрэльбамі.

У Віленскай губерні: у Лідскім павеце Нарбут з малой жменькай біўся коратка, але ўдачна; у Віленскім Казела³³¹, у Троцкім Любіч³³², Лада³³³, Віславух (прозвішча Пасербскі).

У Менскай губерні: Міхал Ляскоўскі³³⁴ камандаваў аддзелам Баліслава Святарэцкага (Свентажэцкага), ім сфармаваным і ўтрымаванным яго коштам. (Святарэцкі быў камісарам у тым жа аддзеле).

У першыя дні студз[еня] Казела прыехаў да Зыгмунта з прапановай ад Партыі Руху прыняць гетманства на Літве. Зыгмунт адмовіўся і моцна загнаваўся на нязгоду і раздваенне ў дзеяннях.

У Марілёўскай губерні распачынае Чудоўскі, забіты ў першай сутычцы. Пасля яго прыняць камандаванне Звяждоўскі, разгромлены ў Віцебскай губерні. (Аўтар "Гісторыі двух гадоў" памылкова апісвае Звяждоўскага як высокага, віднага, яркага бландына. Звяждоўскі быў невысокі, з чорнымі валасамі і вачамі. А вось Чудоўскі супадаў з апісаннем таго бландына. Абодва былі нам добра знаёмыя.)

(Працяг у наст. нумары.)

³²⁹ Апатаў, павятовы горад Келяцкай губ. Звяждоўскі быў захоплены пасля прайгранай бітвы за горад (21.II.1864) і павешаны ў Апатаўе.

³³⁰ Віктар Староўскі (Стажэнскі).

³³¹ Гаворка пра Вінцэнта Козел-Паклеўскага.

³³² Гаворка пра Аляксандра Стаброўскага, п. Любіч.

³³³ Гаворка пра Уладзіслава Цыбульскага. п. Лада.

³³⁴ Гаворка пра Станіслава Ляскоўскага.



Не ад Эзопа, а ад Язэпа

"Дзяўчаткі" прыехалі самі, але свае

Чатыры маладыя мужчыны замовілі лазню, домік на суткі. Сакавік месяц выдаўся цёплым, і напрыканцы на азёрах сышоў лёд. Самая звычайная папойка мужчын, што вянуцца з заробкай з Расіі і неўзабаве паедуць туды зноў. Працэс ідзе па адпрацаваным плане: размінка гарэлкай, лазня з півам, пасля парылкі адкрыццё купальнага сезуна: скачкі распаранымі ў халодную воду "нагалісы". Перапад тэмпературы нараджае неймаверны крык, аднак надае целу "поўную расслабуху", пасля чаго арганізм можа ўжываць гарэлку да бясконцасці. Ужытае пацягнула на прыгоды. Раздаещца нечаканы званок. Запрашоўць да сябе. Прыходжу. З парога разамлелыя мужчыны запатрываюцца:

- Нам бы мясцовых дзяўчатак. Падсабі.

Наўкола выміраючыя вёскі, дзе жывуць адны пенсіянэркі, і, наведама чаму, гэтая сітуацыя мне стала смешнай, і я адказаў паўажніліва першае, што збегла на язык:

- Сямнаццацігадовых дзяўчатак не абяцаю, а з сямнаццатага года рэальная.

Жарт мой кліенты не зразумелі, і адзін з іх на поўным суп'ёзе зазначыў:

- Старатыя.

У адказ выдаю яшчэ адзін

Адпачынак па-беларуску

З запісак вартаўніка базы адпачынку

экспромт:

- Ну, калі так, то магу дапамагчы маладайпольскай пішэдварэннай.

П'яная кампанія зразумеўши, што з іх збытуюць, пачала выказваць абурэнні. Перахожу на сур'ёзную гутарку:

- Як на паляванне ідуць сабак не кормяць. Ведалі, што едзе адцягвацца, ды з сабой трэба было браць.

Гамана больш узмацнілася:

- Ды пайшлі яны к чортавай мацеры. Яны нам дома абрыдлі, - і т.д. і т.п.

На адыход пачуў толькі жаласлівую просьбу:

- Камандзір! Прыдумай што-небудзь.

Думаць я нічога не збіраўся, аднак тая камічная сітуацыя мела свой працяг. Вышаўшы з доміка адпачынку, вырашыў яшчэ раз агледзяць уладанні. Заўважаю ля шлагбаўма стаіць аўто. Машына знаёмая. На ёй не так даўно прыязджала адпачываць сямейная пара. У машыне чатыры кабеты, адна з іх была тут. У жанчын агресіўны настрой. Адбываецца прыкладна такі дыялог:

- Адпачыванцы ёсць?

- Так.

- Колькі?

- Столыкі, як і вас.

- Гэта яны... З бабамі?

- Адны мужчыны. Можа ў іх не тая арыентацыя.

- Не можа быць!!!

Разумею, што жонкі шукаюць мужоў. Вырашаю пацешыцца надалей.

- Калі жадаеце далучыцца, магу запытаць іх дазволу.

Тут у гутарку ўмешваеца яшчэ адна кабета.

- А што, дзеўкі, калі ім можна, то і мы, давайце, гульнём.

Аднадушша поўнае.

- Тэлефануць.

Адыхожу ў бок, каб кабеты не начуплі і тэлефануць.

- Чатыры трыццацігадовыя тутэйшыя вас задаволяць? - стрымліваю смех, але маю перасцярогу, што біць могуць усе вясмырых. Адна надзея на сабакаў.

- Давай хутчэй. Аплаты двайным тарыфам.

Сустрэча была нечаканай, а працяг дзіўным. Напачатку першыя дзесяць хвілін нямая цішыня: пэўна - высвяtleнне адносінаў. Потым музыка, танцы, замова на лазню па-новай. Поўная ідылія сямейных адносінаў падчас адпачынку.

Язэп ПАЛУБЯТКА.

**Паважаны рэдактар
"Нашага слова".**

Назуў артыкулу "Адпачынак па-беларуску" на маю думку лепши было б даць "Адпачынак па-руські". Цяжка, немагчыма зразумець, чаму радуецца вартаўнік так званай "базы адпачынку"? Можа, таму, што гэтая "шарашина кантора", якой, хутчэй за ўсё, кіруе нейкі ўласнік (ІП), часам ператвараецца ў вар'ятню, дзе "адпачываюць" беларусы, якія адцягваюцца напоўніцу". І гэта, здаецца, вельмі цешыць вартаўніка, што сюды прыядзіжаюць аматары "зялёнага змея", якія казалі раней, каб пагудзіць. Як ён радуецца, што адшукаў пад лаўкай п'янную дзеўку-нявесту. Цікава, а ці радаваўся б ён, калі б гэтая п'янная нявеста была, напрыклад, яго дочкай, ці ўнучкай, ці плямянніцай? Калі разважаюць далей, то якія могуць быць дзеўцы ў гэтых жаніха з нявестай, аматараў "адцягнуцца напоўніцу"? Якія будуть нашчадкі ў тых дзяўчат і хлопцаў, што прыехалі з сутачным адпачынкам, з адной мэтай "адцягнуцца"?

I далей, "музыка такая, што сабакі не вылазяць з будкаў,

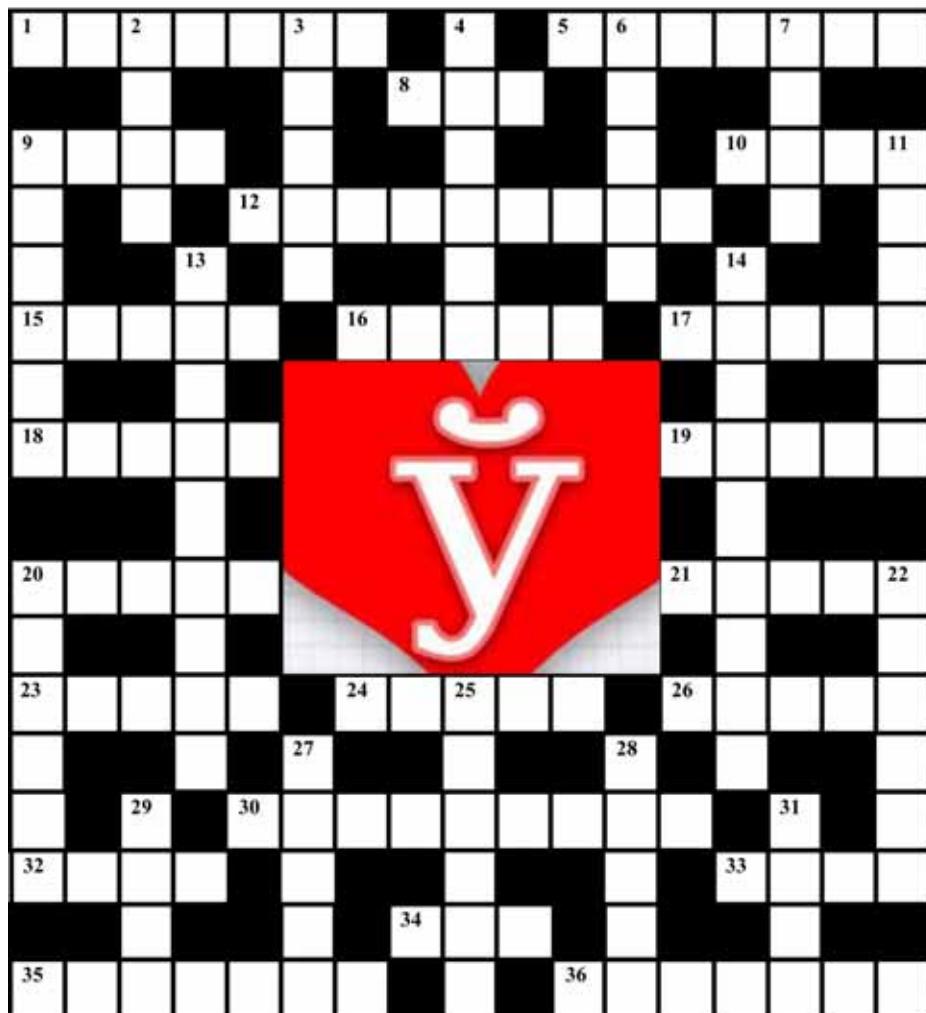
крыкі, енкі, ад якіх асыпаецца снег з дрэваў". Ну, дык, хто ў гэтай вар'ятні - базе жыве, вядзе рэй? Адказ знойдзеце ў тым жа № 5 "Нашага слова" ў артыкуле пад назвой "Дзе ў Беларусі Бог жыве". А далей можна зноў разважаць, колькі хochaць, "хто мы і адкуль наш род? якія ў нас гены? да якой цывілізацыі мы адносімся?..."

I перспектыву, здаецца, ніякіх, бо "бухаюць" маладыя, як адзначае вартаўнік "адпачываюць дзень-другі, але адцягваюцца напоўніцу і прыядзіжаюць сюды зноў". Хіба што такіх не шмат, але на ўліку па краіне такіх тысячы і кандыдатаў патэнцыяльных, як бачым, хапае. З гэтай з'явай, хваробай, як п'янства, трэба змагацца, але толькі не рабіць з аматараў такога "адпачынку" нейкіх "герояў", як у згаданым артыкуле.

Лічу, што калі б у згаданай вышэй базе адпачынку (незалежна ад формы ўласнасці) было адэватнае кіраўніцтва, том не было бы і п'яні, якія лезе ў лазню "пасля шклянкі гарэлкі". Як не было бы і "крыкаў енкаў, ад якіх асыпаецца снег з дрэваў", было бы па-людску, як кажуць. Вось такое маё альтэрнатыўнае бачанне праблемы.

З павагай

Ул. Гукаў,
а/г Азёры,
Гарадзенскі р-н.



Мова мая, уваскрэсні і жыві!

На гарызанталі: 1.

"Дык шануй, ..., сваю мову - \\\'Гэта скарб наш на вечныя гody\". З верша А.Гаруна "Ты, мой брат, каго завуць беларусам". 5. "Слова - ..., слова - чары, \\\'Вобраз вечна юных вёсен". З верша Я. Коласа "Слова". 8. "У очы вам адплаты ... //Зірне сурода //Каб дзеци апраудалі вас, //Вярніце мову!". З верша Ул. Някляева "Вярніце мову! Вярніце сцяг! Вярніце герб!". 9. Паэт і музыкант, выкананы ў ласкных песень. 10. Зіма снежная - ... даждлівае (прык.). 12. ... у школе, што пасеў у полі (прык.). 15. Веды - ..., які паўсюды ходзіць за тым, хто ім валодае (кітайская прык.). 16. "Ад слова вырастаюць ..., //А ў сэрцы стукае любоў". З верша С. Грахоўскага "Словы". 17. Найбольш распаўсюджаная група моў Цэнтральнай і Паўднёвай Афрыкі. 18. Музычная п'еса. 19. Ка-роткі літаратурны твор але-гарычнага зместу. 20. Паўторная здымка эпізоду ў фі-

льме. 21. "... - нямы настайднік". Платон. 23. "Жыве ў вяках беларускае ... - \\\'Народа душа і народа хвала\". З верша А. Бачылы "Матчына мова". 24. Вялікая форма эпічнай літаратуры. 26. Забава, задавальненне. 30. Першая праца на беларускай мове С. Буднага, асветніка, праад'яўжальніка справы, традыцыі Ф. Скарыны. 32. Прадукт творчай працы. 33. Адна ў чалавека родная ..., адна ў яго і Радзіма (прык.). 34. "Ты наталяла смяглы //І выкрасала ўдар грамовы, //Каб сам сабою стаў народ, //Пачуўшы гук роднай мовы". З верша Р. Барадуліна "Роднаму слову". 35. Класічныя творы літаратуры і мастацтва. 36. "Без песен свайго народа / Нямец нават і ... ". З верша А. Грачаніка "Народ і песні".

На вертыкали: 2. Сімвал пастычнай творчасці. 3. Буйны почырк старожытных рукапісаў, які вызначаецца прымым і вельмі акуратным напісаннем літар. 4. "Сляваюць на чужыя ... //Адзінай ў свеце беларусы". З верша А. Балу-

ченка "Мова вернесьца". 6. "Кожны народ мае хаци б ... геніяльны твор, і гэты твор - мова". А. Разанаў. 7. "Любіце і шануйце, як святыню, роднае слова, з якім вас літасцівы Бог на ... пусці". Ф. Скарыны. 9. Карабель, які буксіруе іншыя караблі. 11. ... - да мудрасці ступеніка (прык.). 13. Свецкае імя беларускай асветніцы Еўфрасінні Полацкай, якая стварыла першую на Беларусі школу. 14. Вельмі прыгожая жанчына (перан); гэтым словам многія беларускія пасты называюць зіму. 20. Публічныя спрэчкі. 22. Атмасферная вільгота, якая выпадае на зямлю. 25. Буйны дзённы матылек. 27. Частка тэксту, або асобныя слоўы, надрукаваныя ў адну лінію. 28. "І заплача ..., і застогне ... //Загалосіць зіма белавская". З верша Зм. Бядулі "Зімовая казка". 29. "... моя, народу скарб няцленны, ... моя, ўваскресні і жыві!". З верша Л. Геніош "Мова мая". 31. Люб (уст., паэт.).

Лявон Целеши.
г. Дзяржынск

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор

і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскай, 23.

Выдавец: Установа інфармаціі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 11.02.2019 г. у 17.00. Замова № 181.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.